

Л. Лузан
м. Харків

**УПРАВЛІННЯ РОЗВИТКОМ ПРОФЕСІЙНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ
ВЧИТЕЛІВ ФІЛОЛОГІЧНИХ ДИСЦИПЛІН У ЗАКЛАДАХ
ПІСЛЯДИПЛОМНОЇ ОСВІТИ**

Анотація. У статті розкрито сутність побудови моделі управління розвитком професійної компетентності вчителів філологічних дисциплін у закладах післядипломної освіти; визначено критерії та показники рівнів сформованості професійної компетентності вчителів філологічних дисциплін.

Ключові слова: модель, критерії, показники

Л. Лузан
**МОДЕЛЬ УПРАВЛЕНИЯ РАЗВИТИЕМ ПРОФЕССИОНАЛЬНОЙ
КОМПЕТЕНТНОСТИ УЧИТЕЛЕЙ ФИЛОЛОГИЧЕСКИХ
ДИСЦИПЛИН В УЧРЕЖДЕНИЯХ ПОСЛЕДИПЛОМНОГО
ОБРАЗОВАНИЯ**

Аннотация. В статье раскрыты основы построения модели управления развитием профессиональной компетентности учителей филологических дисциплин в заведениях последиplomного образования; определены критерии и показатели уровней формирования профессиональной компетентности учителей филологических дисциплин.

Ключевые слова: модель, критерии, показатели.

L. Luzan
**MODEL DEVELOPMENT MANAGEMENT PROFESSIONAL
COMPETENCE OF TEACHERS IN INSTITUTIONS OF PHILOLOGICAL
SCIENCES GRADUATE EDUCATION**

Annotation. In the article the basics of building management model development of professional competence of teachers in institutions of

philological sciences graduate education; defined criteria and indicators of the levels of formation of professional competence of teachers of philological sciences.

Keywords: model, criteria, indicators.

Постановка проблеми. Ураховуючи нові вимоги до педагога в умовах модернізації освіти, вважаємо, що важливу роль у створенні умов для неперервного розвитку професійної компетентності вчителів філологічних дисциплін мають відіграти заклади післядипломної педагогічної освіти. Завдяки цьому долався б розрив між здобутою професійною підготовкою словесників у вищому навчальному закладі та новими вимогами, що висуває розвиток науки та суспільства.

Метою поданої статті є обґрунтування моделі управління розвитком професійної компетентності вчителів філологічних дисциплін у закладах післядипломної освіти. Отже, перед нами постало **завдання** побудувати модель управління розвитком професійної компетентності вчителів філологічних дисциплін у закладах післядипломної освіти.

Виклад основного матеріалу. При побудові моделі управління розвитком професійної компетентності вчителів філологічних дисциплін у закладах післядипломної освіти в її основу закладено компетентнісні засади. Більшість фахівців вважають моделювання головною умовою ефективного управління. Воно є принципом і, водночас, методом управлінської діяльності. Не можемо залишити поза увагою те, що без моделі неможливо обійтися ні при розробці нових, ні при подальшому поглибленні вже існуючих теорій чи їх розвитку та пошуку шляхів удосконалення та приведення наукових положень у відповідність з новими фактами та умовами [4]. Тому при побудові наша модель буде направлена на вирішення наступних завдань:

– розробку й запровадження в педагогічну практику ІІПО корекційно-розвивальних програм динамічних спецкурсів для підвищення

професійної компетентності вчителів філологічних дисциплін з урахуванням особливостей контингенту й умов закладів, у яких вони працюють;

- підбір методів і прийомів, що будуть сприяти ефективній роботі педагога;

- моніторинг результатів діяльності вчителів-словесників.

Аналіз наукових джерел дав можливість побудувати модель управління розвитком професійної компетентності вчителів філологічних дисциплін, яка матиме таку структуру (рис.1).

Розроблена нами концептуальна модель управління розвитком професійної компетентності вчителів філологічних дисциплін у закладах післядипломної освіти за всіма ознаками є системною, оскільки відповідає загально визнаним положенням теорії систем: цілеспрямованість, складність, подільність, цілісність, структурованість.

Системотвірним компонентом цієї моделі є мета, яка полягає в підвищенні рівня професійної компетентності вчителів філологічних дисциплін у закладах післядипломної педагогічної освіти, оскільки вбачаємо завдання вчителя-словесника у підвищенні якості філологічної освіти, якості викладання свого предмета, а значить постійному підвищенні професійного рівня, педагогічної майстерності. І в цьому розвитку йому повинні допомогти заклади післядипломної педагогічної освіти.

Модель характеризується сукупністю взаємозалежних та взаємозумовлених організаційних, наукових, науково-методичних підходів та процедур. Розкриємо її зміст. В основу покладені концептуально-цільова, змістова, процесуально-діагностична, результативно-корекційна складові, які мають двосторонні зв'язки між собою (рис. 1).

Рис. 1 Модель управління розвитком професійної компетентності вчителів філологічних дисциплін у закладах післядипломної освіти

Концептуально-цільова складова передбачає розкриття сутності теорії управління розвитком професійної компетентності вчителів філологічних дисциплін в закладах післядипломної педагогічної освіти.

Змістова складова передбачає удосконалення змісту й структури підвищення кваліфікації вчителів філологічних дисциплін у процесі їх навчання в закладах післядипломної педагогічної освіти на компетентнісній основі.

Процесуально-діагностична передбачає створення факторно-критеріальної (кваліметричної) субмоделі для визначення рівня професійної компетентності вчителів філологічних дисциплін та вибір ефективних методів для організації етапів управління розвитком професійної компетентності вчителів-словесників.

Результативно-корекційна складова передбачає розробку програми розвитку професійної компетентності вчителів філологічних дисциплін.

Конкретизуємо *процесуально-діагностичну* складову моделі управління розвитком професійної компетентності вчителів філологічних дисциплін у закладах післядипломної освіти. Вона містить відповідну технологію створення факторно-критеріальної (кваліметричної) субмоделі, яка містить такі параметри професійної компетентності: професійна підготовленість учителя філологічних дисциплін, здійснення навчально-виховного процесу вчителями філологічних дисциплін, предметно-фахова діяльність. Кожен параметр розкрито факторами: *професійна підготовленість учителя філологічних дисциплін* (науково-теоретична та методологічна підготовка вчителя філологічних дисциплін, психолого-педагогічна підготовка вчителя філологічних дисциплін, методична підготовка вчителя філологічних дисциплін), *здійснення навчально-виховного процесу вчителями філологічних дисциплін* (розвиток професіоналізму як показник творчого самовираження особистості вчителя, феномен творчого самовираження сучасного педагога та його індивідуальна акмеологічна модель, володіння способами дій), *предметно-*

фахова діяльність (комунікативна грамотність, літературознавча грамотність, інформаційно-комунікаційна грамотність).

Для даної складової моделі розроблено науково-методичний комплекс з розвитку професійної компетентності вчителів філологічних дисциплін у закладах післядипломної педагогічної освіти за її компетенціями, який включає:

- комплект діагностичних матеріалів (анкета для самоаналізу рівня професійної компетентності вчителів філологічних дисциплін, діагностичні картки для визначення рівнів їх предметних компетентностей, факторно-критеріальна (кваліметрична) субмодель визначення рівня професійної компетентності вчителів філологічних дисциплін);

- розробку й запровадження динамічного спецкурсу «Формування професійної компетентності вчителів філологічних дисциплін» (18 годин), а також його науково-методичне забезпечення;

- методику запровадження моделі управління розвитком професійної компетентності вчителів філологічних дисциплін, а саме: етапи здійснення:

- ознайомлення з теоретичними основами управління;

- ознайомлення з факторно-критеріальним моделюванням для створення кваліметричної субмоделі визначення рівня професійної компетентності вчителя філологічних дисциплін;

- здійснення замірів рівня професійної компетентності вчителів філологічних дисциплін;

- узагальнення результатів і створення бази даних по кожному вчителю і по навчальному закладу в цілому про рівень стану розвитку професійної компетентності вчителів філологічних дисциплін;

- регулювання процесу розвитку професійної компетентності вчителів філологічних дисциплін.

Отже, модель управління розвитком професійної компетентності

вчителів філологічних дисциплін у закладах післядипломної педагогічної освіти ґрунтується на певних закономірностях та принципах управління соціально-педагогічними системами, на підставі яких відбувається реалізація змісту управління через здійснення управлінських функцій керуючої підсистеми (суб'єкта управління розвитком професійної компетентності вчителів філологічних дисциплін). Для кількісного визначення якісних змін у стані розвитку професійної компетентності вчителів філологічних дисциплін доцільно використовувати кваліметричний підхід, який забезпечує створення універсального інструментарію вимірювання стану об'єкта управління (учителів філологічних дисциплін).

Для визначення загального рівня професійної компетентності вчителів філологічних дисциплін ми використаємо матеріали науковців: Г. Єльнікова [1], З. Рябової [7], Т. Хлебнікової [9], М. Скрипник [6].

Недостатній (критичний) рівень. У вчителя наявні лише якості професійної діяльності. Він стихійно переносить із життя готові зразки спілкування в умови професійної комунікативної ситуації. У нього слабкі психолого-педагогічні знання. Не володіє викладацькими вміннями й навичками: не вміє аналізувати навчально-виховний процес, визначати цілі, декомпонувати їх на завдання, планувати заходи щодо реалізації поставлених цілей, організувати діяльність колективу, здійснювати контроль і коригувати процес збору інформації, аналізу, цілепокладання, планування, організації, контролю. Навчальну літературу використовує мінімально. Переважають традиційні методи одностороннього пояснення, учні пасивно сприймають інформацію. Спроектвана модель занять має декларативний характер. Лексичний діапазон обмежений. Переважає вживання лексики із серйозними помилками. Відсутній контроль. Фонологічна культура, як така, практично відсутня. Практичність мовлення не відповідає вимогам педагогічної діяльності.

Базовий рівень. Учитель володіє основами педагогічної майстерності: педагогічні дії гуманістично спрямовані, стосунки з учнями та колегами розвиваються на креативній основі, добре засвоєно предмет викладання, діяльність відрізняється цікавими прийомами, знахідками, але весь педагогічний потенціал найчастіше використовується стихійно, від випадку до випадку. Шляхом проб і помилок відбирає методи, форми, засоби, за допомогою яких аналізує навчально-виховний процес, визначає цілі, декомпозує їх на завдання, планує заходи щодо реалізації поставлених цілей, організовує діяльність колективу, здійснює контроль і коригує процес збору інформації, аналізу, цілепокладання, планування, організації, контролю. Уміє пристосовувати своє повідомлення до особливостей аудиторії. Мету й структуру заняття визначає адекватно до рівня розвитку учнів, проте не варіює методи навчально-пізнавальної діяльності. Методи активізації застосовує рідко. Лексичний діапазон достатньо широкий, але спостерігається неправильне використання низки слів типу «вірно» замість «правильно», «на протязі» замість «протягом» тощо. Є проблеми в інтонації й чіткості. Наявні помилки наголошення в словах та фразах.

Достатній рівень. Характеризується чіткою спрямованістю дій учителя, їх високою якістю, діалогічною взаємодією в спілкуванні. Педагог самостійно планує й організовує свою діяльність на тривалий проміжок часу, маючи головним завданням розвиток особистості учня. Моделює рівень засвоєння з теми, форми й методи навчально-пізнавальної роботи. Зміст викладає відповідно до мети. Переважають проблемні методи навчання, що відповідають потребам, мотивам й інтересам учнів. Лексичний діапазон досить широкий, але контроль за використанням слів, як правило, епізодичний. Писемне мовлення відповідає в основному вимогам українського правопису, хоча трапляються досить серйозні помилки; часом спостерігається нерозуміння двозначності залежно від контексту.

Високий рівень. Характеризується ініціативністю та творчим підходом до організації професійної діяльності. Учитель самостійно конструює оригінальні педагогічно доцільні прийоми взаємодії. Діяльність будує, спираючись на рефлексивний аналіз. Сформовано індивідуальний стиль професійної діяльності. Використовує стратегії перетворення свого предмета як спосіб формування особистості учня. Цілі, завдання й структура занять відповідають потребам формування технологічного мислення учнів. Використовує диференційований та особистісно-орієнтований підхід. Методи навчально-пізнавальної діяльності підкорені реалізації алгоритмічно-дієвого й творчого рівнів знань. Проектує діяльність і поведінку учнів у конкретних педагогічних ситуаціях. За потреби усне мовлення довготривале, невимушене, з достатньою швидкістю мовлення, особливо з фахових питань. Писемне мовлення в цілому відповідає українському правопису й не містить серйозних помилок; розуміння двозначності залежно від контексту. Вільне користування широким діапазоном української літературної лексики. Правильне використання лексики без серйозних помилок. Постійний контроль.

Розглядаючи структуру професійної компетентності вчителів філологічних дисциплін, виділяємо такі напрями (параметри) її прояву, як:

1. Професійна підготовленість учителя філологічних дисциплін.
2. Здійснення навчально-виховного процесу вчителями філологічних дисциплін.
3. Предметно-фахова діяльність.

Кожен параметр нами буде деталізований у наступній статті під час обґрунтування розроблених засобів отримання результатів рівня професійної компетентності вчителів філологічних дисциплін у закладах післядипломної освіти (факторно-критеріальної (кваліметричної) субмоделі).

Висновки та. Отже, ми обґрунтували структуру моделі управління професійною компетентністю вчителів філологічних дисциплін у закладах післядипломної освіти, визначили якісні та кількісні характеристики для оцінки рівня сформованості професійної компетентності вчителів філологічних дисциплін. Наступними завданнями для розв'язання буде детальне розкриття факторно-критеріальної моделі та її сутнісного наповнення.

Література:

1. Єльнікова Г.В. Теоретичні і методичні засади моделювання фахової компетентності керівників закладів освіти: Монографія / [Єльнікова Г. В., Зайченко О.І., Маслов В.І. та ін.]; за ред. Г.В. Єльніковою. – Київ-Чернівці: Книги – XXI, 2010. – 460 с.

2. Лузан Л. О. «Управління розвитком професійної компетентності вчителів філологічних дисциплін у системі неперервної освіти» (Вища освіта України – Додаток 4, том II (20), – 2010 р. – Тематичний випуск "Вища освіта України у контексті інтеграції до європейського освітнього простору" – 616 с.)

3. Маслов В.І. /Моделювання у теоретичній і практичній діяльності в педагогіці. – Післядипломна педагогічна освіта 1'2008 (12);

4. Олійник В. Загальна стратегія ПШО / журнал Управління освітою число 7 (235) квітень 2010

5. Рябова З. В. Моделювання в управлінні якістю освіти в навчальному закладі / З. В. Рябова // Якість освіти (управлінський аспект): зб. - Харківська академія неперервної освіти, 2011. – С. 26 – 38. – 0,12 друк. арк.;

6. Сидоренко В. Модель професійної компетентності вчителя української мови і літератури в контексті впровадження компетентнісно орієнтованого підходу / Наукова скарбниця освіти Донеччини № 1(8)2011

7. Скрипник М. І. / Розвиток україномовної компетентності педагогічних працівників у системі післядипломної освіти: теорія, практика: наук.-метод. посіб. / Центр. ін-т післядиплом. пед. освіти АПН України; за наук. ред В. І/ Пуцова, М.І. Скрипник. – К.: Геопринт, 2008. – 248 с.

8. Теоретичні і методичні засади моделювання фахової компетентності керівників закладів освіти: Монографія / [Єльнікова Г.В., Зайченко О.І., Маслов В.І. та ін.]; за ред. Г. В. Єльніковою. – Київ-Чернівці: Книги – XXI, 2010. – 460 с.

9. Хлебнікова Т. М. Оцінка рівнів професійної майстерності вчителя журнал «Теорія управління» № 22-24 (322-324) серпень 2011